

Kulturarvsplan

Ödeshögs kommun

2013 - 2014

Vad är kulturarv?

Kulturarvet utgörs av vad tidigare generationer har skapat och hur vi idag uppfattar, tolkar och för det vidare.

Samtidigt är det viktigt att påpeka att kulturarv inte är statiskt utan något som ständigt förändras och omformuleras. Varje tid bildar sig en egen uppfattning om vad som är kulturarv och vad det betyder.

Kulturarvsplanen ger oss möjligheten att få en helhetsbild över vilka kulturarv och vilka kulturmiljöer som finns i kommunen samt hur dessa ska förvaltas och utvecklas.

Kulturarvsplanen skall visa vad vi vill:

- * Levandegöra
- * Tillgängliggöra
- * Vårda och bevara

Vision

”Kulturarvet ska vara tillgängligt för alla och alla som bor och verkar i Ödeshög ska känna engagemang och lust för Ödeshögs kulturarv”. Något vi med stolthet även kan presentera för besökare.

Kulturarvets aktörer

Vi hjälps åt att lyfta fram vårt kulturarv:

- * Ödeshögs kommun
- * Hembygdsföreningar
- * Byalag
- * Kyrkan
- * Kulturföreningar
- * Länsstyrelsen
- * Fastighetsverket
- * Östergötlands museum
- * Riksantikvarieämbetet
- * med flera.....

Inledning

Historiskt sett har Ödeshög med områden som Tåkern, Omberg, Alvastra och Holaveden stått i fokus för natur- och kulturvårdens intresse genom århundradena.

Ödeshög har en rik och skiftande historia, och landskapet har formats av människors närvaro genom årtusenden.

I Ödeshög finns sju socknar vars namn är/bör bevaras: Ödeshög, Västra Tollstad, Heda, Rök, Svanshals, Stora Åby samt Trehörna och i varje socken finns lämningar från det forntida, medeltida och tidigmoderna kulturlandskapet.

Holaveden, med sina naturreservat, hagmarker och slingrande vägar utgör ett landskap med höga natur- och kulturupplevelsevärden och undersökning pågår om området ska klassas som riksintresse.

Alvastra klosterruin - det första nordiska cistercienserklostret, uppfört 1143.

Sex bevarade, resta runstenar däribland den gåtfulla Rökstenen från 800-talet, Sverige mest kända runsten som har världens längsta runinskrift samt minnes-, mil- och väghållningsstenar.

Hästholmen, en av fyra städer i Östergötland på 1300-talet, med hållristningar från tidig bronsålder.

”Johannamarken”. En tradition som lever kvar sedan ”Handelsman” Johanna Petersson startade torghandel 1835.

Sättra ängar - äldre odlingslandskap med en mångfald av vackra örter och gräs.

Tåkern med sitt nya Naturum - en av Europas mest framträdande fågelsjö.

Pålbyggnaden i Alvastra. Sveriges enda kända pålbyggnad från stenåldern och unik i Nordeuropa.

Flera medeltida kyrkor med anor från 1100-talet, t.ex Heda kyrka.

Historiska orglar av världsklass i Röks, Svanshals och Stora Åby kyrkor.

Ellen Keys villa Strand som hon lät uppföra 1910. Strands miljö har bevarats och nyttjats sedan hon gick bort 1926.

Omberg med sagor och sägner. Jättar, troll och inte minst Drottning Omma.

De tre fornborgarna på Omberg; Ommaborgen, Hjässaborgen och Borgberget.

Hembygdsgårdar med sina samlingar.

Bergska skolmuseet i Ödeshögs hembygdsgård där Fridtjuv Berg föddes 1851.

Lancasterskola med minnesrum över lärarfamiljen Berg inrymt i samhällets första lärarbostad.

Folkets Park, en festplats med traditioner.

Järnstad. Rika boplatssfynd från äldre järnåldern och med lämningar från järnframställning.

Pilgrims-/vandringsleder samt gamla vackra vägar som Turistvägen, sjövägen på Omberg, ”Eriksgatan”, Gamla riksvägen m.fl.

Stenbroar, varav den äldsta är en stenvalvsbro i två spann från medeltiden i Svämb.

Gamla och nya konst-, dans- och musiktraditioner.

Industrihistoriskt kulturarv.

Ett femtiotal konstverk i offentliga miljöer.

Levandegöra

Så här vill vi göra vår historia och vårt kulturarv levande

Fortsätta att, tillsammans med enskilda, föreningar och byalag, utveckla den digitala hembygdsboken. (Kommunbiblioteket)

Kulturarvet ska ha en självklar plats i skola och förskola. (t.ex Tidsresan och skolresor inom den egna kommunen) (Skolan)

Visa gamla hantverkstraditioner bl.a. genom sågardagarna i Hässlevedet, Hembygdsdagarna och Heda marknad. (Föreningar)

Regelbundet ordna föreläsningar, utställningar och filmvisningar med historiskt material om vår bygd. (Biblioteket, föreningar)

Stötta utgivning av ny hembygds-litteratur. (Kommunen)

Natur- och kulturvandringar/guidningar (Länsstyrelsen, föreningar, studieförb. m.fl)

Alvastra Krönikespels ”Makten och härligheten”. Klostrets historia insatt i sitt sammanhang. (Föreningen Alvastra Krönikespel)

Uppmuntra till anläggande av ortagård i Alvastra klosterruin. (Fastighetsverket)

Pålbyggnaden - rekonstruktion. (RAÄ)

Konstutställningar för barn, ungdomar och vuxna. Den årliga Konstrundan. (Ödeshögs konstförening, Omkultur, kommunen, folkuniversitetet)

Vätternrummet i Hästholmen hamn - utställning om Vättern och Vätternbygdens rika natur- och kulturhistoria. (Kommunen och Hästholmens hamn- och magasinbolag)

Rökstenen. Fortsätta arbetet med att utveckla aktiviteter. (Rökstenen besökscentrum, RAÄ)

Levandegöra Ellen Keys idéarv och gärning. (EKI, Ellen Key-sällskapet, Ellen Key-stiftelsen Strand, kommun och föreningar).

Sättra ängar. Årlig slåtter på sensommaren. (Länsstyrelsen)

Med hjälp av digital teknik presentera och levandegöra fler kulturmiljöer med t.ex QR-kod (RAÄ)

Ta fram en utflyktsguide för natur- och kulturmiljön som ska finnas tillgängligt på biblioteket och kommunens hemsida. (Länsstyrelsen och kommunen)

Tåkern - ”Sveriges vassaste” Naturum vid Glänås invigdes i maj 2012. (Länsstyrelsen)

Musikupplevelser i olika miljöer (Ödeshögs dans- och musikskola, svenska kyrkan och föreningar)

Marknader - ”Johannamarken” och ”Heda marknad. (ÖIK och Heda Kulturstråk)

Nationaldagsfirande med sillunch på torget.

Holavedsvägen

Hästholmens hamn

Ödeshögs hembygdsgård

Nationaldagsfirande på torget

Fiske vid Vättern

Tåkern

Tillgängliggöra

Så här vill vi göra för att så många som möjligt ska komma åt vår historia och vårt kulturarv

Genom årlig tillsyn se till att skyltar är i gott skick och att informationen uppdateras. *(Kommunen)*

Uppmärksamma Den digitala hembygdsboken mer i och med att allt fler använder internet. *(Kommunbiblioteket, Kulturarv Östergötland)*

Generösa öppettider för kyrkorna. *(Svenska kyrkans sockenråd)*

Ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. *(Respektive ansv.)*

Förmedla lämpliga lokaler vid föreläsningar och utställningar. *(Kommunen behjälplig, Svenska kyrkan)*

Anordna årlig guidad bussresa i kommunen. Erbjuder byalag och föreningar att stå som värdar. *(Kommunen, byalag, föreningar)*

Se till att stigen till Hällristningarna i Hästholmen är välskött och lättframkomlig. *(Kommunen)*

Cykellederna skall ha aktuell skyltning *(Svenska cykelsällskapet)*

Vandrings- och pilgrimsleder skall vara väl utmärkta och välskötta. *(Östsam, kommunen, föreningar)*

Dykare i Hästholmen

Handelsman Johanna

Johannamarken

Vårda och bevara

Så här vill vi göra för att bevara vårt kulturarv för framtiden

Fortsätta arbetet med den digitala hembygdsboken i nära samarbete med muséer, föreningar och enskilda. *(Kommunbiblioteket)*

Använda Ödeshögs lokalarkiv (ÖLA) för förvaring av ömtåligt material.

Uppdatering av vård och skötselplaner för kulturhistoriskt värdefulla miljöer och vandringsleder m.m.

Kulturarvet ska vara en naturlig del i samhällsplaneringen/inventering av bevarandevärda byggnader.

Tydligare samarbete mellan kommun och de nationella aktörerna.

Arbeta för att bevara och vårda runstenar, milstenar, minnesstenar och väghållningsstenar. *(Hembygdsföreningar i samråd med länsstyrelsen och kommunen)*

Vårda minnet av Handelsman Johanna, Johanna Petersson genom den årliga Johannautmärkelsen. *(Löfska stiftelsen och kommunbiblioteket)*

Bevara gamla hantverkstraditioner. *(Hembygdsföreningar)*

Inventering av lokala guider samt utnyttja modern teknik. *(Kommunen)*

Industrihistoriskt kulturarv (ÖLA)

Mer om Ödeshög

Östgötasamlingen

På biblioteket i Ödeshög finns ett särskilt rum med Östgötalitteratur.

Centralarkivet och Föreningsarkivet (ÖLA) i Ödeshögs kommun

Hemsidor till glädje för kulturarvet

www.odeshog.se

www.hembygdsbok.odeshog.se

www.kulturarvostergotland.se (Kulturarv Östergötlands hemsida)

<http://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/search.html>

www.raa.se/cms/fornsok/start.html (fornlämningar digitalt)

www.olfa.nu (förenings- företags- och personarkiv)

www.sjv.se/tuva (fornlämningar på sockennivå)

www.ostergotlandsmuseum.se (Östergötlands museums hemsida)

www.platsr.se

Det som beskrivs i Kulturarvsplanen:

”Att levandegöra, tillgängliggöra samt vårda och bevara kulturarvet” är en angelägenhet för alla berörda kulturbärare, där var och en har ett eget ansvar för sin verksamhet och ekonomi.

Ödeshögs kulturarvsplan är ett politiskt styrdokument som visar på hur kommunen, föreningslivet och övriga aktörer, tillsammans skall verka så att kulturarvet tillvaratas som en resurs.

Ödeshögs kommuns kulturarvsplan har tagits fram i samarbete med:

Biblioteket

Föreningsarkivet

Hembygdsföreningarna

Svenska Kyrkan

Turistbyrån

Byalagen

EKI

Konstföreningen

Naturskyddsföreningen

Klas Ingesson
och Rökstenen?

Ja!
i Ödeshögs kommun